

STUDII

Deșteaptă-te, române - de la practica folclorică la Imn Național - imn al identității și unității românești (I)

Vasile Vasile

Promiteam într-un recent număr din *Actualitatea muzicală*¹ detalierea istoriei imnului nostru național, spațiul restrâns al revistei nepermițând extinderea necesară temei. Mulțumesc redacției revistei *Muzica* pentru găzduirea acestui studiu ce-și propune să facă lumină într-un subiect ce a devenit controversat prin etalarea unor păreri neavizate, nedocumentate, dominate de amatorism și patriotism local, documentarea și exegeza corectă a documentelor cedând locul unei agresivități obișnuită pentru „o anumită parte a presei” scrise, sau mediatică și care „a aruncat în derizoriu” originea și semnificațiile imnului național, cum se exprima eminentul muzicolog Grigore Constantinescu².

Deruta în care a fost aruncată originea și istoria imnului național al României – prin ipoteze fanteziste, unele ascunse sub forma anonimatului, lipsite de profesionalism și de bază documentară, uneori trunchiate și unilaterale, privind geneza și avatururile prin care a trecut victorios **nemuritorul cântec ce a însoțit marile evenimente ale istoriei noastre**: 1848, 1859, 1877, 1918, 1989 determină **apelul la documente, mărturii și date cât mai aproape de realitate**, risipite în spațiul temporal a două secole și pe întreg arealul românesc.

Situația controversată a originii și evoluției cântecului este asemănătoare și pentru alte imnuri naționale europene, cum ar fi cel al Franței, al Germaniei, al Austriei, al Angliei ș. a.

La fel ca și în cazul unora dintre aceste simboluri naționale, cercetarea nu este ușoară, deoarece imnul național al României reprezintă **o adevărată sinteză a spiritualității noastre**: după toate probabilitățile își trage seva melodică din

creația populară și anume din cea mai pură esență, a cântărilor practicate la Crăciun și la Anul Nou, a circulat în notație psaltică, în colecții de folclor și creații realizate de folcloriști români și străini și **a atras compozitori din diverse generații care i-au făcut loc în cele mai diferite genuri muzicale, Anton Pann, Gavriil Musicescu, D. G. Kiriac**, ajungând în pagini ample și de mare circulație, corale, semnate de cei doi compozitori amintiți și de **Enrico Mezzetti** - suita corală pentru cor bărbătesc și solo de tenor, pe versurile lui Alecsandri - *Plângerea țării* (1915); instrumentale: de **Ciprian Porumbescu** - *Potpouris des chansons nationaux roumains* (1875), de **Iacob Mureșianu** - *Micul potpuriu rumânesc* (1888) și balada eroică *Mănăstirea Argeșului*; vocal – instrumentale, muzical – coregrafice: de **Mihail Jora** – *Demoazela Măriuța* (1940); vocal dramatice: de **Nicolae Bretan** - opera *Horia* (1937) și simfonice: de **Alexandru Zirra** *Uvertura română* (1912), de **George Enescu** - *Suite roumaine* (1897), finalizată de compozitorul Cornel Țăranu etc. Prin George Enescu melodia își dovedește **aspirația înscrierii muzicii românești în climatul european, Suita precedând Poema română.**

În baletul în trei tablouri – *Demoazela Măriuța* – pe un libret de Apreliana Medianu, a cărei premieră a avut loc în anul 1942, scris de Mihail Jora, George Breazul semnala faptul că „elemente melodice din *Deșteaptă-te, române* exercită asupra spiritului muzical al compozitorului Jora atracție deosebită”³. Muzicologul semnalează prezența fragmentului melodic și în baletul *La piață*, „el constituind partea finală a lucrării”⁴.

Am arătat în monografia dedicată lui Nicolae Bretan⁵ că autorul găsește în cântecul *Deșteaptă-te, române* simbolul cauzei luptătorilor transilvăneni de la 1784 și sugerează o legătură a acesteia cu cea a revoluției pașoptiste.

Un inventar al principalelor lucrări care integrează *Deșteaptă-te, române* nu are dreptul să treacă sub tăcere cele cinci variante corale ale lui **Gheorghe Dima**, păstrate în manuscrise și lucrarea lui **Alfonso Castaldi** cu extinderile vocilor corale, din dorința de a pune în valoare caracterul monumental al imnului.

Căutările unor **forme anterioare imnului național**, la timpul în care națiunea abia mijea, nu numai la noi, românii, siluiți a trăi în trei „țări”, m-au condus la investigarea cântului de

omagiere dedicat unor demnitari civili sau ecleziastici, moldoveni și valahi, care merg - mai nou - până la voievodul moldovean Petru Rareș - ajungând la genul practicat anterior și care i-a pregătit drumul – **polihronionul** – ale cărui tradiții le-am identificat dincolo de Alexandru Lăpușeanu – considerat până acum primul domnitor beneficiar al unei asemenea piese omagiale. **Voievodului Petru Rareș**, i-a fost dedicată o asemenea creație, având în vedere meritele sale cu totul excepționale pentru spiritualitatea românească, el sprijinind, ctitorind în țară și peste hotare locașuri de cult reprezentative pentru lumea ortodoxă. Se ajunge astfel, cu urmărirea rădăcinilor imnului național la jumătatea secolul al XVI – lea. În fond, *Trăiască Regele* – imnul național cu cea mai lungă existență în țara noastră, cu care au fost omagiați cei patru regi ai României (Carol I, Ferdinand, Carol al II – lea și Mihai), nu este foarte departe din punctul de vedere al destinației și al semnificației de *Mulți ani facă Măria sa...* și am descoperit că regele Carol I și Ferdinand au beneficiat de ambele tipuri de creații muzical – literare: polihronioane monodice în tipare bizantine și forme corale de tipul imnului regal, cu care erau întâmpinați în vizitele pe care le efectuau mai ales în țară dar și în străinătate, cele mai multe dintre documentele în discuție aflându-se în fonduri de manuscrise din Muntele Athos.

Polihronioanele aveau în vedere și ierarhii timpului, printre beneficiari numărându-se figuri ilustre de mitropoliți și episcopi: Antim Ivireanu, Veniamin Costache, Calinic de la Cernica etc.

De asemenea, trebuie doar amintite **cântecele populare care au constituit o altă modalitate de omagiere a faptelor mari ale unor voievozi români**, exemplele cele mai cunoscute asupra cărora mi-am îndreptat atenția în timp fiind Ștefan cel Mare⁶ sau Constantin Brâncoveanu⁷, dar și unii conducători de răscoale și revoluții: Horea, Avram Iancu, Tudor Vladimirescu etc.

Nu voi intra aici în detaliile acestui gen, trecut cu vederea multă vreme, cu unele abordări sporadice, datorate lui Gheorghe Ciobanu⁸, Sebastian Barbu Bucur⁹ și mai recent, lui Nicolae Gheorghiuță¹⁰. Ele vor face obiectul altei lucrări mai ample, fiind vorba despre o vastă literatură muzicală păstrată mai departe în manuscrise, unele foarte greu accesibile,

deoarece am descoperit pentru etapa polihronioanelor, foarte mult material la comunitățile monahale din Athos, material prezentat în cele trei volume, premiate de Academia Română¹¹ și în o parte din manuscrisele muzicale din Moldova, catalogate și ele¹², precum și pentru documentarea monografiei dedicată lui Anton Pann, în care am rezervat un capitol „vârstelor” imnului *Deșteaptă-te, române*¹³.

Voi puncta aici ceea ce am numit în două studii anterioare „**vârstele**” **imnului național**, studii publicate cu peste două decenii în urmă în revista de istorie¹⁴ și în cea de istoria artei¹⁵.

Se impun, mai întâi, câteva dintre confirmările necunoașterii datelor esențiale despre imnul nostru național.

Citam în capitolul amintit din monografia lui Anton Pann părerea exagerată a filologului brașovean Vasile Oltean, care, servindu-se de calitatea de „director al Muzeului primei școli românești din Șcheii Brașovului”, interpretează eronat textul lui Ucenescu: „să cânt după melodia aleasă poezia ce o va compune până atunci” și-și apără vechea poziție, contrazisă cu argumente serioase privind **atribuirea autoratului melodiei imnului național, lui Ucenescu**. De altfel, dezonorantele greșeli pe care le comite în noua sa intervenție: *plastică* – în loc de *psaltică*; „*Vot erat demonstrandum!*” – în loc de *Quot erat demonstrandum* ajung la afirmația că Anton Pann ar fi cunoscut *Deșteaptă-te, române* de la Ucenescu abia în 1850¹⁶, afirmație în totală contradicție cu ceea ce spun documentele din iulie 1848 care atestă prezența cântecului la Râmnicu Vâlcea, chiar în prezența lui Anton Pann.

„Dreptul la replică” a muzeografului brașovean și mai ales lipsa de reacție a Televiziunii Române la improvizățiile false etalate, alimentând mai vechi opinii divergente sau chiar contradictorii, determină cel de-al doilea articol al muzicologului Grigore Constantinescu, intitulat sugestiv: „*Și totuși Deșteaptă-te, române a fost scris de Anton Pann*”¹⁷, cu argumente, dintre care unele vor fi reiterate în continuare.

Lipsa de competență și profesionalism a moderatorului emisiunii televizate îi permit „avocatului” brașovean, un împătimit al regionalismului cultural, să nu aducă în emisiune decât datele unei învechite teorii, finalizată într-o broșură din anul 1998¹⁸.

Un al doilea plan al confuziilor a fost semnalat în anul 2001, când ziarul *Libertatea* titra cu litere mari: *Imnul o mare problemă a aleșilor*, citând răspunsul unuia dintre ei: „Nu știu cine a compus *Imnul* că nu mă pricep la muzică”¹⁹, afirmație care lasă loc unei erori în ceea ce se numește cultură generală: **cunoașterea însemnelor naționale reprezentative de către cei aleși** să ne reprezinte ar fi, în concepția unora dintre ei, o mare subtilitate muzicologică.

Are dreptate autorul articolului citat să considere că „răspunsurile pot constitui un barometru al culturii fiecărui parlamentar” și să consemneze antinomia față de o altă țară: „Mâna dreaptă în dreptul inimii. Privirea îndreptată spre drapel. Așa întâmpină fiecare american primele acorduri ale imnului național”. La întrebarea pusă unor „aleși” români despre autorul imnului național, prezent la toate momentele politice mai importante, inclusiv la deschiderea și închiderea lucrărilor parlamentului, precum și la manifestări sportive la care urcă pe primul loc de pe podiumul concursurilor internaționale reprezentantul/ reprezentanții român/ români, unii din cei sunați au închis telefonul în loc de răspuns sau au refuzat, puțini fiind cei care au „ghicit” doar numele autorului versurilor, în privința celui al melodiei unii și-au consultat cunoștințele, înregistrând răspunsuri de-a dreptul halucinante: Hurmuzescu, Porumbescu, alții declarând: „la muzică nu mă pricep”. Și are dreptate autorul anchetei: „dacă i-am fi întreat și când a fost lansat prima dată *Imnul României*, chiar că le-am fi stricat și așa scurta vacanță parlamentară”.

Evident că situația nu s-a schimbat și obișnuiți să vedem în „aleșii neamului” ceea ce majoritatea dintre ei nu se sfiesc să confirme, uităm despre analfabetismul funcțional, analfabetism mult mai evident în domeniul culturii muzicale, alimentat de **precaritatea disciplinei în planurile de învățământ**, dar și de faptul că aberațiile, elucubrațiile, sunt la loc de cinste în activitățile educaționale, elevii neajungând la scontatele „competențe” – ca să folosesc termenii documentelor semnate de ministru – pentru „1. exprimarea unor idei, sentimente, atitudini, prin interpretarea vocală și instrumentală a unor lucrări muzicale” și „3. aprecierea operelor muzicale, inclusiv a conținutului lor afectiv, atitudinal și ideatic”²⁰.

Ajungem astfel la cel de-al III – lea mediu de manifestare a confuziilor, izvor al celorlalte - Școala. Elevii, viitorii tineri și cetățeni ai României europene, nu sunt ajutați să înțeleagă valoarea unuia dintre simbolurile naționale ce ne reprezintă în momentele festive din țară și din străinătate, în întreceri sportive în care dovedim superioritatea și în importante manifestări culturale. Situația precară generală a educației muzicale în școala românească, reflectată și în documentele programatoare, determină asemenea consecințe.

Arătăm în articolul găzduit de *Actualitatea muzicală* faptul că **tot mai puțini români știu și pot cânta imnul național**, așa cum își cântă imnul lor cetățenii aparținând altor naționalități. Am în memorie momentul istoric în care cei 35.000 de tineri români ieșiți în stradă, determinând demisia guvernului, nu au putut cânta decât două dintre versurile nemuritorului *Deșteaptă-te române*. Întâmplător, în același timp pe un post de televiziune s-a transmis scena memorabilă în care un **grup de sportivi germani, învinși într-un meci în Franța, cântau, în limba franceză, La Marseillaise – imnul național al Franței**, care are o istorie apropiată cu cea a imnului nostru național. Între timp, această imagine deplorabilă ilustrând necunoașterea imnului național a fost estompată de cele câteva mii de români care au cântat imnul pe stadionul *Roland Garosse* din Franța, la victoria eclatantă a Simonei Halep.

Principalii vinovați pentru asemenea „eșec” de pregătire pentru viață sunt factorii care decid soarta educației și profesorii de specialitate, dar și **manualele de educație muzicală**, apărute în anii de după 1989, când s-a propus elevilor și o altă variantă melodică ce avea unele deosebiri față de cea prezentată în momentele oficiale și pe posturile de radio și televiziune ca imn național, tot ca o consecință a acerbei lupte patronate de regionalismul cultural și de lipsa de documentare. Simpla explicație a existenței a două versiuni melodice – despre care va fi vorba mai departe – dublate, la rândul lor, de două versiuni literare, aparținând lui Grigore Alexandrescu și lui Andrei Mureșanu, s-a dovedit insuficientă pentru stabilirea priorității celei „originale” sau a celei impuse de-a lungul timpului. Unele manuale au păstrat deruta asupra paternității melodiei, servindu-se de o mai veche și vetustă ipoteză, care-l presupune ca autor al melodiei pe Ucenescu.

Alte manuale i-au împărțit autoratul viitorului elev cu dascălul său, Anton Pann. Această atribuire dublă - „muzica după Anton Pann și Gheorghe Ucenescu” apare în mai multe manuale, unele aflate în circulație și în prezent, dintre care cităm câteva la întâmplare: cel pentru clasa a IX – a tipărit de Editura *Aramis*²¹, cel pentru clasa a VII – a, apărut la aceeași editură²², dar exemplele ar putea continua, un loc aparte ocupându-l cele care au evitat să pună la dispoziția elevilor imnul național.

Personal am riscat aprobarea Comisiei pentru manuale, din Ministerul Educației, necesară tipăririi propriilor lucrări, prin refuzarea menționării în ele a formulării aberante în care Ucenescu devenise partener al lui Anton Pann, știind că numai peste trei ani tânărul brașovean va începe studiul psaltichiei cu Pann la București și că atribuirea era eronată.

Documentul curricular care jalonează în prezent activitatea de educație muzicală din școli a fost precedat de un proiect de **programă analitică** ce includea printre conținuturile disciplinei „**povestea imnului național**”. În urma intervenției în cadrul unei întâlniri sub patronajul Ministerului Educației am reușit să-l convins pe autorul documentului curricular că o asemenea creație reprezentativă pentru România de azi și de aproape două sute de ani, nu este o „poveste”, cu personaje imaginare, feți frumoși și baba Cloanța, ci are **o istorie susținută de dovezi și mărturii**. Unele dintre acestea sunt greu accesibile, din cauza interdicției cercetării unor asemenea creații de către ideologia comunistă și a „transferului” melodiei din practica populară în creația de factură cultă, de circulația în două forme de scriere a textului, cu litere chirilice și latine și cu două semiografii muzicale diferite – psaltică și guidonică - prima accesibilă, în timpurile noastre, unui număr tot mai redus de cunoscători, unii dintre cei care nu o știu acuzând-o a fi criptică.

În pofida acestor inconveniente, **cântecul și-a sporit simbolistică patriotică și națională**, înscriind o traiectorie mereu ascendentă, ajungând la statutul de imn național, impus de istorie, de mai multe generații de români care s-au jertfit pentru libertate și de momente esențiale pentru devenirea României moderne. Acest statut este confirmat și prin includerea cântecului în creații reprezentative, literare (poemul dramatic al lui **Mihai Eminescu** *Mureșan*, în care cântecul urma să devină suportul muzical), sau muzicale, semnate de **George**

Enescu, Mihail Jora, Iacob Mureșianu, Pietro și Enrico Mezzetti Nicolae Bretan și alții.

Deși varianta oficială a programei a acceptat, în final, titlul „istoria imnului național”, unii autori au perpetuat vechiul și necorespunzătorul titlu. Unul dintre manualele intrat recent în uz preia formularea primei variante a programei, vorbind despre „povestea” imnului național, expedită diletant în lecția intitulată *1 Decembrie - Ziua Națională a României*, al cărei titlu poate fi mai curând a unei lecții de istorie²³.

Din această lecție elevii pot înțelege că Andrei Mureșan ar fi fost un manelist al epocii, care s-a trezit cântând într-o grădina din Brașov *Deșteaptă-te române*, ignorând faptul că nașterea cântecului a fost generată de o decizie a conducătorilor revoluției de la 1848, că **s-a cântat de către un grup al acestora, la Brașov și apoi de către revoluționarii ardeleni în Munții Apuseni și la adunarea pentru semnarea constituției, la Râmnicu Vâlcea, unde era prezent însuși Anton Pann și apoi în atmosfera pregătitoare și de realizare a Marii Uniri: la Chișinău (27 martie 1918), la Cernăuți (28 noiembrie 1918) și apoi la Alba Iulia (1 Decembrie 1918)**. Nimic despre toate acestea nu spune elevilor manualul în discuție, preferând să citeze de pe internet detaliul fals și contrazis în urmă cu peste 120 de ani.

Celălalt manual destinat elevilor din clasa a V – a, intrat și el în școli în septembrie 2017, ignoră cu desăvârșire nemuritorul cântec, pe care elevii ar trebui să-l învețe să-l cânte și să-i înțeleagă sensurile complexe, mai ales că este menționat în programa oficială și mi se pare normal să existe în orice manual de specialitate, de unde să treacă în memoria celei mei tinere generații, pentru a nu rămâne numai în Constituție, unde vine prin istorie, cu explicațiile corecte ale genezei, evoluției și respectării unor amprente de epocă.

Principala vină a necunoașterii imnului revine școlii, unde elevii ar trebui să-l învețe, să-i înțeleagă bogatele semnificații, evoluția de-a lungul timpului, caracteristicile muzicale și literare: prezența unor regionalisme și arhaisme, faptul că cel de-al treilea personaj istoric simbolizând „mărețele umbre”, care au dorit și au luptat pentru unire, este lancu de Hunedoara, numit și Corvin și să știe proveniența folclorică a melodiei ce accede, în urmă cu aproape două secole, să devină

un simbol național precum și circulația ei în forme multiple: folclorice monodice - psaltice, corale – pentru formații de voci egale și mixte - instrumentale, vocal – instrumentale, vocal – dramatice, coregrafice și simfonice amintite.

Cele mai recente manuale de specialitate fac loc unor „manele didactice”, ignorând adevăratele valori muzicale ce ar trebui să stea la baza educației muzicale a celor mai tinere generații. Am întrebat în adunarea generală a Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor și ridic problema și în acest context: dacă nu ar fi normal ca asemenea improvizații didactico-muzicale să necesite avizul secției *Didactice* a breslei muzicienilor și **dacă nu ar fi normal ca în comisiile de programe și de avizare a manualelor de Educație muzicală să existe un reprezentant avizat al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor**, cum se întâmplă în cazul celor pentru *Limba și literatura română*. Se impune precizarea că din cei șase semnatari ai celei mai recente programe de *Educație muzicală* doar unul predă disciplina ale cărei conținuturi le proiectează, procentual însemnând că doar 16,6% din proiectare e realizată de un singur profesor care are legături directe cu elevii cărora se adresează documentul curricular. O asemenea prezență în cele două comisii de decizie a traseelor educației muzicale ar reduce acest handicap și ar avea efecte duble: **continuarea liniei de specializare a cântecului pentru copii**, începută de Gavriil Musicescu, D. G. Kiriac, Timotei Popovici, Alexandru Pașcanu, Dan Voiculescu etc. și **apropierea compozitorilor de necesitățile spirituale, de capacitatea copiilor de recaptare a limbajului muzical și de necesitățile vieții artistice școlare**, chiar în condițiile în care ansamblul coral școlar a fost expedit de factorii decizionali în afara programului școlarilor, lăudându-se în schimb cu concursurile, olimpiadele școlare corale, a căror pregătire se realizează „în afara plajei orare”.

Cele mai recente manuale de Educație muzicală întrețin și chiar amplifică deruta privind originea și istoria actualului imn național, preferând să preia de pe internet materiale cu grave erori și marcate de un diletantism condamnable, ce transferă de la un material la altul erori ce au fost contrazise încă în secolul în care s-a afirmat cântecul.

Aberațiile lecției despre imnul național din manualul citat trag un puternic semnal de alarmă împotriva autorilor, dar mai

ales asupra „experților externi” și a reprezentantului Centrului Național de Evaluare și Examinare din cadrul Ministerului Educației Naționale, care dovedesc faptul că nu cunosc istoria imnului național și a muzicii românești și pun sub semnul întrebării pregătirea lor profesională și mai ales cooptarea lor în asemenea comisii de evaluare. De aceea, voi propune Ministerului Educației retragerea manualului din școli și sancționarea „evaluării” antipedagogice, antiștiințifice, antipatriotice și antieuropene a celor trei membri ai „comisiei de evaluare” și a reprezentantului CNEE și corectarea fantasmagoriilor din manual.

lăta **detaliate cele patru acuzații aduse manualului și celor care au aprobat, publicarea lui** și remunerarea autorilor și a comisiei de către Ministerul Educației Naționale, cu ajutorul cărora se poate intra în istoria imnului național, demonstrând falsitatea și nocivitatea unor teorii învechite și foarte depărtate de adevărul documentelor și mărturiilor. Ele vor pune în lumină necesitatea cunoașterii anumitor elemente documentare referitoare la ascensiunea cântecului **de la practica populară până la cea de imn național**, trecând prin cântecul de lume, dar mai ales fiind proiectat de mase populare, spre statutul de cântec reprezentativ al idealului de libertate a poporului român.

„**Evaluarea**” antipedagogică a manualului citat este evidențiată de faptul că, la începutul lui se precizează că muzica imnului național este „**după Anton Pann**”²⁴, dar în lecția încadrată – nu am găsit justificarea acestei încadrări în unitatea IV – *Măsurile* - intitulată fără nici-o legătură cu titlul propriu zis al lecției – manualul afirmă că în vara anului 1848 „dintr-o grădină a unei case din Șcheii Brașovului se aude un bărbat cântând cu însuflețire. *Deșteaptă-te, române*”²⁵. Peste câteva rânduri elevii află că e pusă la îndoială „paternitatea” melodiei, „manelistul” Andrei Mureșanu fiind „concurat” de alți doi preținși autori: „Nu știm cu certitudine cine a compus muzica imnului nostru: poate însuși poetul, poate Anton Pann, poate Gheorghe Ucenescu”. Această bâlbă și contrazicere față de prima atribuire este ignorată, cerându-se elevilor, în lecția de evaluare, ce urmează, să precizeze cine este compozitorul imnului. Se pare că cei doi autori și nici cei trei membri ai comisiei și nici chiar reprezentantul instituției de evaluare nu cunosc legăturile dintre *Deșteaptă-te, române* și *La*

*Marseillaise*²⁶, scrisă anterior în manualul cu pricina „marsilieza” și se cere elevilor să realizeze o fișă de portofoliu cu informații despre imnul național al Franței (care dintre cele două cuvinte vor ajuta pe elevi să găsească datele cerute și mai ales raporturile celui românesc cu cel francez?).

Caracterul antipatriotic al manualului și al „evaluării” rezidă în faptul că susține aruncarea în derizoriu a simbolului muzical al poporului român, din care fac parte și elevii, utilizatori ai manualului. Autorii nu consemnează amintitele **momente importante din evoluția imnului**, care i-au conferit încărcătura patriotică mereu sporită și adaptată vremurilor: a fost cântat la Brașov, de grupul de revoluționari alcătuit din **Nicolae Bălcescu, Gheorghe Magheru, Dumitru Brătianu și Cezar Bolliac**, în iunie 1848, cei care-și unesc glasurile cu ale lui **Andrei Mureșanu și Gheorghe Ucenescu**. **S-a cântat apoi în Munții Apuseni de către revoluționarii porniți să-și cucerească libertatea națională**, cei cărora a fost dedicat imnul (prezență confirmată de însuși Nicolae Bălcescu, participant la aceste lupte crâncene).

Tablouri de Constantin Rosenthal
România rupându-și cătușele pe Câmpia Libertății
România revoluționară

Interzis în Transilvania, cântecul trece munții prin „vămile cucului” și peste câteva zile este prezent la **Râmnicu Vâlcea, la semnarea constituției - 29 iulie** - dată consacrată ca

zi a Imnului Național. A fost simbolul muzical al adunărilor pronunioniste de la Chișinău (27 martie 1918) de la Cernăuți (28 noiembrie 1918) și al Adunării Naționale de la Alba Iulia, la 1 Decembrie, dată comemorată ca Zi Națională a României.

În cele două războaie mondiale ostașii români și-au jertfit viața pentru libertate națională la Mărăști, Mărășești, Ôituz și Stalingrad și nu au cântat „manele” – cum sugerează autorii manualului în discuție. Cântecele a devenit simbolul luptei pentru libertate și s-a cântat în marile adunări ce au dus la Unirea cea Mare și elevii ar trebui să știe că în Constituția actuală este consfințit statutul de imn național, o recunoaștere a formării la 1 Decembrie a statului unitar român, iar în 1989 a izbucnit ca un vulcan, ca un simbol al dorinței de libertate politică al eliberării de totalitarismul comunist și a fost instituită o Zi a Imnului Național.

Ignorarea acestor date importante din „biografia” unuia dintre simbolurile României, care va împlini în curând venerabila vârstă de 200 de ani, apropiindu-se de vechimea veteranelor imnuri naționale europene, este dublată în manual de încadrarea comunistă - „imn de stat”.

„Evaluarea” antiștiințifică este dovedită de afirmația că autorul melodiei ar fi Andrei Mureșanu, Gheorghe Ucenescu sau Anton Pann. Se știe de peste 150 de ani că Andrei Mureșanu nu era muzician și nu putea fi autorul melodiei, ci doar a versurilor. Ucenescu avea în 1848 doar 18 ani și abia peste trei ani va deveni elevul lui Anton Pann, care-i reproșează modul defectuos de cunoaștere și practicare a psaltichiei, fiind discipol al său timp de trei ani, cum va recunoaște singur: „ca să mă perfecționez în arta cântărilor bisericești, 3 ani de zile”. Manualul încriminat trece eronat anul revoluției de la Brașov: 1987 în loc de 1989.

Afirmația că nu se cunoaște autorul melodiei *Deșteaptă-te, române este falsă, antiștiințifică*. Se știe cine este autorul melodiei în discuție din studiile publicate într-un timp ce depășește o sută de ani, **studii semnate de autorități ale istoriei, ale istoriei literaturii și ale muzicii românești. Asupra unora dintre ele voi reveni în paginile următoare:** Nicolae Bălcescu (1852)²⁷, Gavriil Musicescu (1895)²⁸, Nicolae Iorga (1908)²⁹, Ion Popescu – Pasărea (1912)³⁰, Mihail Poslușnicu (1924³¹ și 1928³²), Sterie Stinghe (1933)³³, Ilarion

Cocișiu (1940)³⁴, George Călinescu (1941)³⁵, George Breazul (1943)³⁶, Octavian Lazăr, Cosma (1972)³⁷, Viorel Cosma (1978)³⁸, Gheorghe Ciobanu (1979)³⁹, Vasile D. Nicolescu (1979)⁴⁰, mitropolitul Antonie Plămădeală (1981)⁴¹, Mircea Ștefănescu (1984)⁴², Vasile Vasile (1995⁴³, 1996⁴⁴ și 2017⁴⁵), Ioan - Aurel Pop⁴⁶ etc. Toate studiile menționate consideră, în forme explicite, sau implicite, că melodia actualului imn național este cea datorată lui Anton Pann și fiecare adaugă elemente importante pentru urmărirea evoluției lui. Nicolae Bălcescu fiind confirmă prezența cântecului revoluționar în Munții Apuseni: „Apoi cu toții, juni, bărbați și bătrâni se puneau de făceau să răsunе văile munților de cântări de vitejie și de naționalitate, mai cu seamă de acea puternică și frumoasă marsilieză a d-lui Mureșan „*Deșteaptă-te române*”, pe care o cântau chiar în mijlocul focurilor și a urletelor tunurilor și siliseră și pe unguri a o învăța și a o cânta în bătaie, împreună cu dâșii”⁴⁷. Contextul surprins de eminentul revoluționar și istoric este dominat de „cânturi pline de patriotism și de sentiment național”, pe care le cântă femeile ardelenе care luau parte la luptele soților lor și amintește o „jună, naltă și frumoasă fată de munte, cântând un cântec dulce și duios” auzit în Abrud. „Îmbătător de simțire” melodia cântată de „acea rumenă și frumoasă fecioară pe ruinele pârlite și înnegrite ale Abrudului”, îi apărea că reprezintă „geniul naționalității române stând pe deasupra mormintelor dușmanilor străini și cântând un imn de înviere”⁴⁸.

Biograful lui Avram Iancu, Silviu Dragomir, amintește că și în iulie 1849 (la un an după izbucnirea revoluției) cântecul era viu și „în acordurile cântecului triumfal însuflețirea taberei nu mai cunoștea margini”⁴⁹.

Savantul Nicolae Iorga urmărește legăturile cântecului românesc cu cele grecești ale epocii – asupra cărora voi reveni - iar Iosif Vulcan considera cântecul „evanghelia națională”.

Caracterul antieuropean al manualului citat se reflectă în faptul că elevii nu află nimic despre semnificațiile imnului național francez - *La Marseillaise* – despre legăturile imnului nostru național cu cel francez, ori despre relațiile dintre cele două revoluții, și nici despre *Imnul Uniunii Europene*, confundat cu semnalul *Uniunii Europene de Radio*, prezentat cu titlul *Eurovision* și cu un text în totală discordanță cu semnificațiile inițiale și actuale ale melodiei.

Asemenea grave încălcări ale normelor educaționale față de simbolurile naționale sunt prezente în materialele mediatice, scrise sau verbale, precum cele amintite, alimentate de lipsă de cunoaștere și de discernământ față de valori naționale autentice.

Am insistat asupra acestor patru medii responsabile de confuziile privind obârșiile și evoluția imnului național: materiale mediatice, scrise și audio, mediul unor oameni politici și școală, pentru a porni prezentarea subiectului de la **documente reale și mărturii de epocă**, unele expuse și în materialele menționate. Prezentul studiu se dorește a fi **un răspuns la disputele tot mai numeroase și mai aprinse**, din păcate, unele și pătimașe, înregistrate în ultima vreme. Unele dintre ele se dovedesc a fi, în cel mai bun caz, pledoarii directe sau indirecte, în favoarea patriotismului local, sau exerciții de imaginație veleitariste, ilustrând revenirea, bănuim involuntară și în necunoaștință de cauză, la întrebarea lansată cu mult peste un secol în urmă, de revista lui Iacob Mureșianu – *Musa română* (1888): cine este autorul melodiei *Deșteaptă-te, române...?*

O parte a acestor elemente au fost detaliate în cele două studii amintite și pe care le-am prezentat profesorilor de specialitate la cursurile de perfecționare și mă determină să le reiterez – cu adaosuri descoperite în ultimul timp - și în paginile revistei *Muzica*, încă o dată mulțumind redacției pentru găzduirea prezentului studiu. În ultima vreme am beneficiat de neprețuitul „ajutor” al arhivei *George Breazul* din Biblioteca Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor, unde am găsit documente foarte prețioase pentru un nou volum de *Colinde* realizat de George Breazul în anii anteriori celui de-al doilea război mondial – precedat de un studiu - *Colinda – simbol al identității și unității spirituale românești*, dar și pentru evoluția celuiilalt simbol al identității și unității spirituale românești – *Imnul național*. Eminentul muzicolog a fost pasionat de subiect, a adunat foarte multe materiale, majoritatea din documente primare, dar nu a reușit decât să publice studiul amintit, a cărui trunchiere în volumul operelor muzicologului este explicabilă.

(va urma)

NOTE BIBLIOGRAFICE

1 - Vasile, Vasile - *Imnul Național al României - Deșteaptă-te, române – după documente de epocă; I*; în: *Actualitatea muzicală*, București, Serie nouă, nr. 12 (CLXLVII), decembrie 2017, p. 37; II: ianuarie CLXLVIII, ianuarie 2018, p. 34; III : (2 (CLXLIX), februarie 2018, pp. 24 - 25

2 - Constantinescu, Grigore – *Și totuși Deșteaptă-te, române a fost scris de Anton Pann*; în: *Fețele culturii*, supliment al ziarului *Azi*, București, nr. 224, 17 februarie 1997, p. 4;

3 - Breazul, George - *Demoazela Măriuța*; în: *Pagini din istoria muzicii românești*, vol. I..., pp. 485 – 486; Republicat în: Jora, Mihail – *Studii și documente*, volumul I, București, Editura muzicală, 1995, p. 118;

4 – *Idem, ibidem*.

5 - Vasile, Vasile - *Nicolae Bretan*, lucrare achiziționată de Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor, nr. 24 372.

6 - Vasile, Vasile - *Figura lui Ștefan cel Mare în muzica românească*, în: *Studii de muzicologie*, vol. XVII, București, Editura muzicală, 1983, pp. 5 – 76;

7 - Vasile, Vasile – *Martirajul Sfinților Brâncoveni reflectat în creația populară*; în: *Muzica*, București, București, Serie nouă, An XXV, nr. 4 (100), octombrie – decembrie 2014, pp. 80 – 110; Republicat în: *Constantin Brâncoveanu (1688 – 1714) – Studii și cercetări academice*, București, Editura Trinitas a Patriarhiei Române, 2015, pp. 214 – 248;

8 - Ciobanu, Gheorghe – *Muzica bizantină*, în: *Studii de muzicologie*, vol. VI, București, Editura Muzicală, 1970, pp. 91 - 93.

9 - Bucur, Sebastian Barbu – *Imnuri, aclamații, engomioane și polihronii în manuscrisele psaltice românești, grecești și bilingve de la sfârșitul secolului al XVII – lea până la începutul secolului al XIX – lea, aflate pe teritoriul României*; în: *Cultura muzicală de tradiție bizantină pe teritoriul României în secolul XVIII și începutul secolului XIX și aportul original al culturii autohtone*, București, Editura muzicală, 1989, pp. 155 - 165

10 - Gheorghiuță, Nicolae - *Muzicile Prințului: Muzică, Ceremonii și reprezentări ale puterii princiare, la curțile Valahiei și*

Moldovei (sec. XVII – primele decenii ale secolului al XIX – lea) partea I; în: Simpozionul internațional de Muzicologie bizantină 300 de ani de românire (1713 – 2013), București, Editura Universității Naționale de Muzică, 2013, pp. 183 – 205.

11 - Vasile, Vasile - *Tezaur muzical românesc din Muntele Athos*, vol. I, București, Editura muzicală, 2007, vol. II, 2008, vol. III, 2013.

12 - Vasile, Vasile - *Catalogul manuscriselor de muzică sacră din Moldova – secolele XI – XX*, vol. 2, Iași, Editura Artes, 2010;

13 - Vasile, Vasile – *Anton Pann personalitate complexă a muzicii și a culturii românești*, București, Editura Academiei Române, 2017.

14 - Vasile, Vasile - *Deșteaptă-te, române (legendă și istorie)*; în: *Studii și articole de istorie*, București, An LXII, s. nouă, 1995, pp. 140 – 144.

15 – Vasile, Vasile – *Vârstele imnului „Deșteaptă-te, române*; în: *Studii și cercetări de istoria artei*, Seria Teatru, Muzică, Cinematografie, tom 43, București, Editura Academiei Române, 1996, pp. 25 – 52.

16 - Oltean, Vasile – *Dreptul la replică*; în: *Fețele culturii*, supliment al ziarului *Azi*, București, nr. 223, 10 februarie 1997, p. 2;

17 - Constantinescu, Grigore – *Ari cit., loc cit.*

18 - Oltean, Vasile – *Imnul Național „Deșteaptă-te, române” – scurt istoric*, Brașov, Editura Orientul Latin, 1998, reeditată în 2008 de Fundația „Prima Școală Românească, Brașov”;

19 - *Imnul o mare problemă a aleșilor*; în: *Libertatea*, București, nr. 3196, 3 februarie 2001, p. 2;

20 - *Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice - Programa școlară pentru disciplina Educație muzicală Clasele V-VIII*, București, 2017, p. 4.

21 - Matei, Sofica, Matei, Viorica, Beecham, Alexander – *Educație muzicală – manual pentru clasa a IX – a*, București, Editura Aramis, 1999, p. 5

22 - Matei, Sofica, Marinescu, Mihaela – *Educație muzicală – manual pentru clasa a VII – a*, București, Editura Aramis, 2000, p. 4;

- 23 - Toader, Anca – Moraru, Valentin – *Educație muzicală manual pentru clasa a V – a*, București, Editura Aramis, 2017, p. 44.
- 24 - *Idem*, p. 3;
- 25 - *Idem*, p. 44;
- 26 – *Idem*, p. 46;
- 27 - Bălcescu, Nicolae – *Mișcarea românilor în Ardeal la 1848*; în: *Junimea română*, An I, nr. 2, 1852, pp. 11 – 13, cu titlul „*Discursul cetățeanului Bălcescu*”; Republicat în: *Opere*, vol. 1, *Studii și articole*, Editura Academiei, București, 1953
- 28 - Muzicescu, G(avriil) - *Relativ la Deșteaptă-te, române*; în: *Arta*, Iași, An IV, nr. 1, ianuarie 1895, pp. 45 – 50; *Notiți Aria lui Deșteaptă-te, române*; în: *Arhiva*, organul societatii istorice și literare din Iași, An VI, nr. 1 și 2, ianuarie - februarie 1895, pp. 223 – 226
- 29 - Iorga, Nicolae - *Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea. De la 1821 înainte, în legătură cu dezvoltarea culturală a neamului, vol. II - Epoca lui M. Kogălniceanu (1840 - 1848)*, București, 1908, p. 262.
- 30 – P(opescu) – Pasărea, (Ion) - *Origina melodiei cântecului național „Deșteaptă-te, române”*; în: *Cultura*, București, An 11, nr. 4, aprilie 1912, pp. 78 - 81.
- 31 – Poslușnicu, Mihail Gr. – *Deșteaptă-te, române*; în: *Revista Profesorilor de Muzică*, (Botoșani), An I, nr. 4/ 1924, p. 1;
- 32 - *Idem* - *Istoria muzicii la romani*, București, Cartea Românească, 1928, p. 406.
- 33 - Stinghe, Sterie – *Deșteaptă-te, române - în forma lui originala și Din sânul maicii mele*; în *Țara Bârsei*, Brașov, An V, nr. 6, noiembrie - decembrie 1933, pp. 519 – 522.
- 34 - Cocișiu, Ilarion - *Sorcova*; în: *Axa*, București, An IX, nr. 44, 28 decembrie 1940:
- 35 - Călinescu, G. – *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1941.
- 36 – Breazul, George - *Cronica muzicala Sub zodia lui „Deșteaptă-te, române”*; în: „*Gândirea*”, București, An XXII, nr. 7, august - septembrie 1943, pp. 416 – 421; studiu apărut postum, în formă trunchiată, în: Breazul, George - *Pagini din*

istoria muzicii românești, vol. II, Ediție îngrijită și prefațată de Gheorghe Firca, București, Editura muzicală, 1970, pp. 249 – 251;

37 - Cosma, Octavian Lazar - *Codex moldovenesc din 1824*; în: *Muzica*, București, An XXII, nr. 5, mai 1972, p. 13.

38 – Cosma, Viorel - *De la Cântecul zaverei la Imnurile unității naționale*, Timișoara, 1978

39 - Ciobanu, Gheorghe - *Cântece revoluționare și patriotice din perioada anului 1848*; în: *Muzica*, București, An XXIII, nr. 7, iulie 1973, p. 19; republicat în: *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, vol. II, București, 1979, p. 200.

40 - Nicolescu, Vasile D. - *Manuscrisul Ucenescu - Cânturi*, București, Editura muzicală, 1979, cu piesele muzicale transcrise în notatie guidonică.

41 - Plămădeală, Antonie – *Andrei Mureșanu, „poetul unei singure poezii” – dar nemuritoare*; în: Plămădeală, Antonie - *Dascăli de cuget și simțire românească*, București Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1981.

42 - Ștefănescu, Mircea - *Cântecul revoluționar și patriotic românesc*, București, 1984, pp. 125 - 135.

43 - Vasile, Vasile – *Deșteapta-te române!* – st. cit., loc cit.;

44 - *Idem* – *Vârstele imnului Deșteaptă-te române* - st. cit., loc cit.;

45 - Vasile, Vasile – *Anton Pann personalitate complexă a muzicii și a culturii românești*, București, Editura Academiei Române, 2017.

46 - Pop, Ioan – Aurel – *Identitatea românească*, București, Editura Contemporanul, 2017.

47 - Bălcescu, Nicolae – *Mișcarea românilor în Ardeal la 1848*; în: *Junimea română*, An I, nr. 2, 1852, pp. 11 – 13, cu titlul „*Discursul cetățeanului Bălcescu*”; Republicat în: *Opere*, vol. 1, *Studii și articole*, Editura Academiei, București, 1953, p. 334.

48 – *Idem*, p. 335.

49 – Dragomir, Silviu - *Avram Iancu*, București, Editura științifică, 1965, p. 210:

SUMMARY

Vasile Vasile

“Deșteaptă-te, române” [“Wake up, Romanians!”] – From Folk Song to National Anthem, a Hymn to Romanian Identity and Unity

The interest that has been shown lately regarding the history of our national anthem, and especially the confusion that has been created around it by certain dilettantes, support the necessity of this study. It is based on genuine documents dating from the two centuries that have passed since it was written, which prove the fact that it is a synthesis of our musical culture. It stemmed from our folk creation, from the Christmas lore, and it was subsequently assimilated to the lay song repertoire in the first half of the nineteenth century. It became the emblem of the 1848 Revolution, then an anthem – due to Gavriil Musicescu and D. G. Kiriac – and, after the fall of communism, our national anthem. The arguments of this trajectory have been supported by eminent men of culture: Iosif Naniescu, Nicolae Iorga, Gheorghe Adamescu, George Călinescu, etc., and by our representative musicians: George Enescu, Mihail Jora, Alexandru Zirra, Nicolae Bretan, Mihail Poslușnicu, George Breazul, Ilarion Cocișiu, and Viorel Cosma, who also identified a great part of the text's translations into European languages. The study looks especially at the patriotic value that the song has taken on in time, as it accompanied important events of our history: the 1848 Revolution, the 1859 Union, the 1877 Treaty of Independence, the Great Union of 1918 – when its status as emblem of the 1 December 1918 act was certified, as it accompanied the union gatherings in Chernivtsi, Kishinev, and Alba Iulia – and finally the events of 1989 – the crash of Romanian communism.